

فلسفه هگل

در بوته نقد

(بخش دوم)

اساس کارش است و نمی‌شود بسادگی از آن رد شد و به فلسفه‌اش رسید و اگر به منطق او توجه نشود، در واقع بمعنی وارد نشدن به هگل است.

دکتر مجتهدی: منطقی همان فلسفه‌اش است.

دکتر دینانی: و بنابراین خیلی اساسی است که به

منطقش وارد بشویم.

دکتر داوری: ببینید اینکه من گفتم، نیاز ما را قدری برآورده می‌کند؛ چون منطقش همان فلسفه‌اش و فلسفه‌اش همان منطقش است ما این را بیان بکنیم که منطق او، فلسفه اوست.

خردنامه (خطاب به دکتر مجتهدی): بفرمایید.

دکتر مجتهدی: ببخشید من یک چند کلمه‌ای می‌خواهم عرض بکنم و سعی می‌کنم خیلی فنی نباشد یعنی بصورت محاوره‌ای بحث را عنوان می‌کنم. اگر ما به کتابهای هگل رجوع بکنیم یعنی به مجموعه کتابهای او که جلسه پیش چهار کتاب پدیدارشناسی روح، منطق، دائرة المعارف علوم فلسفی و فلسفه حقوق را مهمتر از بقیه دانستیم؛ حال اگر ما به این چهار کتاب توجه بکنیم و نیز دیگر کتابهایی را که دارد، این نکته را در می‌یابیم که هگل، فلسفه تاریخ دارد، هگل فلسفه هنر دارد، فلسفه حقوق دارد، نوعی فلسفه روانشناسی دارد که همان پدیدارشناسی روح باشد، تاریخ فلسفه دارد پس فلسفه فلسفه کجاست؟ این سؤال را مطرح بکنیم؛ اگر هر رشته‌ای، یک فلسفه‌ای دارد که کتابهایش این را نشان می‌دهد حالا فلسفه خود فلسفه کجاست؟

فلسفه فلسفه در سنت هگل، همان منطق او است؛

یعنی بحث در خود تفکر و بحث در خود فلسفه. منطق

هگل تأملی است درباره فلسفه؛ بعدها بیشتر متوجه

خردنامه: در جلسه پیش پس از ذکر کلیاتی، نوبت به

منطق هگل رسید؛ اگر اساتید حاضر و موافق باشند پیش از آنکه به این مطلب پردازیم یک مقداری زمینه فکری هگل و عکس العمل او را در برابر آراء فلاسفه پیشین، بخصوص یونان بررسی کنیم حکمائی از قبیل پارمنیدس و هراکلیتوس و افلاطون و ارسطو و حتی فیثاغورس و ما قبل او. اینجا از آقای دکتر داوری خواهش می‌کنیم در اینباره صحبت بفرمایند.

دکتر داوری: اگر ما وارد منطق هگل و مطالب منطق

هگل بشویم خروج از این وادی یک قدری دشوار است؛ بهتر است پردازیم به این نکته که اصلاً منطق در نظر هگل چه بوده است (تأیید دکتر مجتهدی) برای ما این مهم است اگر منظور این است باختصار به این پردازیم که او چه تلقیی از منطق داشته و قیاس بکنیم این تلقی را با تلقی اسلاف هگل و زود خارج شده و پردازیم به کلیات فلسفه‌اش.

خردنامه: نخواستیم بین این دو تا، ربط بدهیم بلکه

می‌خواستیم بگوئیم یا وارد متن می‌شویم که قاعدتاً از منطق شروع خواهیم کرد یا اینکه قبل از متن، به سابقه تفکر هگل و ارتباط آن به فلاسفه دیگر نیز اشاره کنیم.

دکتر دینانی: من فکر می‌کنم که منطق هگل اهمیت

دارد و نظر هگل راجع به منطق مهم است چرا که این